

ONALAR ALLASI- INSON KAMOLOTI OMILI SIFATIDA

Imyamin Qirg'izov

Farg'ona davlat universiteti san'ashunoslik fakulteti musiqiy ta'lim va madaniyat kafedrası dotsenti, p.f.n.

kyrgizovimyamin@gmail.com, 90 230 70 98

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada – “Alla” beshik qo‘shig‘i, u xalq og‘zaki ijodi namunalarida kuylanganligi, o‘zbek xalq ijodiyotida, ko‘plab allomalar, olimlarning asarlarining bosh mavzusi o‘laroq bola ko‘nglining ma‘naviy sog‘lom va pokiza bo‘lib shakllanishida beshikdalik paytida eshitgan allasining mazmun mohiyati, kelb chiqishi shu bilan br qatorda tarixiy taraqqiyoti o‘rganilgan.

Kalit so‘z: o‘zbek xalq ijodiyoti, beshik, ona allasi, ma‘naviyat, barkamol, jamiyat, yo‘rgak, go‘dak, maqol, qo‘shiq, ertak.

КОЛЫБЕЛЬНАЯ МАТЕРИ-КАК ФАКТОР ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО СОВЕРШЕНСТВА

Имямин Киргизов

Дотсент факультета музыкального образования и культуры Ферганского государственного университета, к.п.н.

АННОТАЦИЯ

В данной статье-колыбельная песня “Алла”, исполняемая на образцах устного народного творчества, в узбекском народном творчестве, как главная тема произведений многих ученых и ученых, в становлении души ребенка духовно здоровой и чистой исследуется содержание услышанной во время колыбели Аллы, ее истоки, а также ее историческое развитие.

Ключевое слово: узбекское народное творчество, колыбель, Бог матери, духовность, гармония, общество, подгузник, младенец, пословица, песня, сказка

MOTHER'S LULLABY AS A FACTOR OF HUMAN PERFECTION

Iyamin Kirgizov

Associate Professor, Ph.D. Faculty of Music Education and Culture, Fergana State University,

ABSTRACT

In this article – The Cradle Song “Alla”, which is sung in samples of folk oral creativity, in Uzbek folk creativity, many allomas, the essence of the meaning of the allase heard during the cradle in the formation of the child's soul as spiritually healthy and neat, as opposed to the main theme of the works of scientists, kelb output,

Keyword: *Uzbek folk art, cradle, mother Alla, spirituality, perfection, society, diaper, baby, proverb, song, fairy tale*

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi 02.02.2022 yildagi PQ-112-son qarori ¹ da belgilangan 2022/2023 o‘quv yilidan boshlab ta’lim muassasalarida o‘quvchi va talabalarning musiqiy bilim va ko‘nikmalarini oshirish, ularning qalbida milliy madaniyatga bo‘lgan muhabbatni shakllantirish, yosh iste’dodlarni aniqlash va qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi².

Ma’lumki, inson qadimdan atrof muhitda ro‘y berayotgan voqea-hodisalarga o‘z munosabatini bildirgan. Bu munosabat, avvalo, turli xatti-harakatlar, ovozlari, ehtiroslar vositasida amalga oshgan. Keyinchalik his-tuyg‘ularni so‘zlar, ohanglar, allalar, raqslarda ifodalagan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Sh.Rahmatullaevning "O‘zbek tilining etimologik lug‘ati"da "alla"ga shunday izoh berilgan: "Bu ot qadimgi turkiy tildagi "tinchlanish" ma’nosini bildirgan ala (ala-ala) undov so‘zidan o‘sib chiqqan (Devon I, 118); o‘zbek tilida "a" unlilari "ä" unlilariga almashgan, "l" undoshi qatlangan: ala-ala > alla > ällä"³.

Abu Ali ibn Sino o‘zining mashhur «Tib qonunlari» kitobida bola tarbiyasida allaning ahamiyati to‘g‘risida shunday yozadi: «Bolaning mijozini kuchaytirmoq uchun, unga ikki narsani qo‘llamoq kerak. Biri bolani sekin-sekin tebratish, ikkinchisi uni uxlatish uchun odat bo‘lib qolgan musiqa va allalashdir. Shu ikkisini qabul qilish miqdoriga qarab bolaning tanasi bilan badantarbiyaga va ruhi bilan musiqaga bo‘lgan iste’dodi hosil bo‘ladi»⁴. Alla — beshik qo‘shig‘i, u xalq og‘zaki ijodi namunalarida ham keng kuylangan. Bolani yo‘rgaklash, beshikka solish, uxlatish, uyg‘ongan bolani yo‘rgakdan yechib olish singari mashg‘ulotlar kuylar, chiroyli ohangdor so‘zlar bilan

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг маданият ва санъат соҳасини янада ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисидаги 02.02.2022 йилдаги ПҚ-112-сон қарори.

² Shavkat Rahmatullayev. O‘zbek tilining etimologik lug‘ati. 3-jild.11.12.2013. Zivouz.uz

⁴ Абдували Бўриев, Ўза. Алла миллий тикланиш. <https://uza.uz/posts/283668>

bezalgan bo‘ladi... Bunday dilni erkalovchi qo‘shiqalar bolaga ham xush yoqqan – ana shu she‘riy to‘qimalar turli voqealarga, ayrim marosimlarga bog‘lab aytilgan bu qo‘shiqni alla qo‘shiqalari deyishgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Alla – go‘dak (bola)ni uxlatishda yakka usulda, mayin ohang va past ovoz bilan aytiladigan qo‘shiq. Dunyodagi har bir xalqning o‘z allasi bor. Turkiy xalqlar, xususan o‘zbeklar ham qadim-qadimdan bolaning nafaqat tanasi, balki ruhiy olami – ma‘naviyati ham sog‘lom bo‘lishiga alohida e‘tibor qaratishgan. Ajdodlar bola ko‘nglining sog‘lom va toza bo‘lib shakllanishida beshikdalik paytida eshitgan allasi muhim o‘rin tutishini juda yaxshi bilishgan. O‘zbek allasida ona qalbining harorati, tilklarining samimiyati va bolasiga chin insoniy sifatlar yor bo‘lishini istashidagi haqqoniyat mavjudligini teran anglashgan. Aytish mumkinki, o‘zbek onalari tilidan aytilgan allalarda uning orzusi, to‘kis odam haqidagi ideali aks etgan.

Alla matnini chaqaloq (bola) tushunmasligi mumkin, lekin alla mohiyatiga singdirilgan ona muhabbatini, undagi shukronalik tuyg‘usini ko‘ngli bilan his qiladi. Allada onaning mehr-muhabbati bilan birga uning quvonchi, g‘ururi, ayni chog‘da dardi, alami, o‘kinchi, orzu-armonlari ham o‘z ifodasini topishi mumkin.

Ota-bobolarimizning aytmoqchi bo‘lgan pand-nasihatlarini, el e‘zozlagan odam bo‘lishning talab-qoidalari, Alp Erto‘nga, To‘maris, Shiroq, Jaloliddin Manguberdi, Temur Malik kabi ajoyib yurt farzandlarining botirliklari, xalqimizning urf-odatlarini, milliy fazilatlarimiz san‘at darajasiga ko‘tarilgan so‘z tizimlaridan iborat maqol, qo‘shiq, ertak, alla va bolalarga bag‘ishlangan asarlarda o‘z ifodasini topdi

«Bola – ota-ona qo‘lidagi omonat. Uning qalbi turli naqsh va rasmlardan holi. Qanday naqsh solinsa, qabul qiladi, nimaga moyil qilinsa, moyil bo‘laveradi. Agar yaxshilikka undalsa va o‘rgatilsa, saodatli bo‘ladi. Ota-onasi hamda odob, ta‘lim-tarbiya bergan ustozlar uning savobiga sherik bo‘ldi. Agar yomonlikka undalsa, halok bo‘ladi»⁵.

Alla — beshik qo‘shig‘i, u xalq og‘zaki ijodi namunalarida ham keng kuylangan. Bolani yo‘rgaklash, beshikka solish, uxlatish, uyg‘ongan bolani yo‘rgakdan yechib olish singari mashg‘ulotlar kuylar, chiroyli ohangdor so‘zlar bilan bezalgan bo‘ladi.

O‘zbekiston Respublikasi xalq artisti *Habiba Ohunova* ijrosidagi “Alla ” qo‘shig‘i yurtimiz onalarining betakror madhiyasiga aylangan.

Alla aytay, jonim bolam, quloq solgin, alla

Shirin allam tinglab asta, uxlab qolgin, alla

⁵ Самиев Абдумуталлаб Шахрисабз шаҳар “Оиша она” жоме масжид имом-хатиби
DataLife Engine / Ёшларнинг таълим-тарбияси ҳаётини долзарб вазифа

Ko‘zlariga tomgan suvga hayron bo‘lma, alla-ya
 Baxtinga sen katta bo‘lgin, hazon bo‘lma, alla
 Istiqboling porloq seni, jajjiginam, alla-ya
 Baxtinga sen katta bo‘lgin, hazon bo‘lma, alla
 Sevganimdan yodgorimsan, oltin qo‘zim, alla-yo
 Men sho‘rlikday to‘kilmagin, ko‘rar ko‘zim, alla
 Alla, alla, alla-yo

Alla – go‘dak (bola)ni uxlatishda yakka usulda, mayin ohang va past ovoz bilan aytiladigan qo‘shiq. Dunyodagi har bir xalqning o‘z allasi bor. Turkiy xalqlar, xususan o‘zbeklar ham qadim-qadimdan bolaning nafaqat tanasi, balki ruhiy olami – ma‘naviyati ham sog‘lom bo‘lishiga alohida e‘tibor qaratishgan. Ajdodlar bola ko‘nglining sog‘lom va toza bo‘lib shakllanishida beshikdalik paytida eshitgan allasi muhim o‘rin tutishini juda yaxshi bilishgan. O‘zbek onalari tilidan aytilgan allalarda uning orzusi, to‘kis odam haqidagi ideali aks etgan deyish mumkin. O‘zbek allasida ona qalbining harorati, tilaklarining samimiyati va bolasiga chin insoniy sifatlar yor bo‘lishini istashidagi haqqoniyat mavjud.

Ota-ona borki, farzandining tinch va osuda Vatanda sog‘lom o‘sib-ulg‘ayishi, zamonaviy ilm-fan va kasb-hunarlarni egallab, oilasiga, yurtiga tayanch bo‘lishini istaydi.

XULOSA

Zero, davlatimiz rahbari ta’kidlaganidek, *“Har qanday jamiyat taraqqiyotida hal qiluvchi rolni ushbu jamiyatning kelajagi bo‘lgan yosh avlodning sog‘lom va barkamol rivojlanishi o‘ynaydi. Shuning uchun islohotlarimizni kengaytirish va samaradorligini yanada oshirish masalalarida biz zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lgan g‘ayratli, tashabbuskor, har tomonlama rivojlangan yoshlarimizni o‘zimizga tayanch deb bilamiz”*⁶.

*Zotan, yosh avlod ta’lim-tarbiyasi va sihat-salomatligiga ustuvor ahamiyat qaratilishi bugun xalqimiz intilayotgan Uchinchi Renessans*⁷ – yangi Uyg‘onish davriga qo‘yilajak poydevorning mustahkam bo‘lishi garovidir.

Xulosa tarzida aytish mumkinki, **onalar allasi** yoshlarimizning ilmu fanga, ijodu mehnatga rag‘batini oshirishga, yuksak ma‘naviyatli shaxs sifatida shakllanishiga, imon-e‘tiqodi, milliy g‘ururi hamda umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo‘lib, yangi hayot bunyod etishga ko‘maklashadi.

⁶Абдулазиз Бобамирзаев, “Хидоя” ўрта махсус ислом билим юртим удири. Ёшларга эътибор келажакка эътибор. muslim.uz декабрь. 31, 2020.

⁷ Музаффар КОМИЛОВ, Дин ишлари бўйича кўмита раисининг биринчи ўринбосари, Ўзбекистон халқаро ислом академияси ректори. Манба: “Янги Ўзбекистон” газетаси 2021-йил 7-ноябр, 223-сон

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Sh.Rahmatullayev. O‘zbek tilining etimologik lug‘ati. 3-jild. 11.12.2013. Ziyouz.uz
2. A.Bo‘riev, O‘zA. Alla milliy tiklanish. <https://uza.uz/posts/283668>
3. Abdulaziz Bobamirzaev, “Hidoya” o‘rta maxsus islom bilim yurtim mudiri. Yoshlarga e‘tibor kelajakka e‘tibor. muslim.uz dekabr. 31, 2020.
4. Muzaffar KOMILOV, Din ishlari bo‘yicha qo‘mita raisining birinchi o‘rinbosari, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi rektori. Manba: “Yangi O‘zbekiston” gazetasi 2021-yil 7-noyabr, 223-son
5. Xusanovna, D. N. (2023, April). BOLALAR FALSAFASI VA UNING SHAXS RIVOJIDAGI O‘RNI. In *E Conference Zone* (pp. 73-78).
6. Djalalova, N. (2023). YOSHARNING ESTETIK TAFAKKURINI TARBIYALASH VA YUKSAKTIRISHDA MUSIQIY MADANIYATNING O‘RNI. *Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения*, 2(4), 7-10.
7. Djalalova, N. (2023). PIANO PERFORMANCE AS A FACTOR THAT ACTIVATES STUDENTS’ MUSICAL AND AESTHETIC WORLD VIEWS AND DEVELOPS MUSICAL CULTURE. *Science and innovation*, 2(B4), 339-342.
8. Djalalova, N. (2022). МУСИҚИЙ ВА ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ АСОСЛАРИ. *Science and innovation*, 1(B8), 478-481.
9. Шокиров, Т. Н. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ МУСИҚА ИЛМИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 353-359.
10. Namozova, D. T. (2021). MUSIQA DARSLARIDA O‘QUVCHILARNI KREATIVLIK HAMDA ERKIN TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNI TASHKIL ETISH. *Scientific progress*, 2(2), 1313-1315.
11. Namozova, D. (2022). BO ‘LAJAK MUSIQA O ‘QITUVCHILARINING KREATIV KOMPETENTLIGINI MUSIQA TARIXI FANINI O ‘QITISH VOSITASIDA SHAKLLANTIRISH. *Science and innovation*, 1(B6), 942-950.
12. Sultonov, A. (2022). MUSIQIY IDROKKA TA’SIR ETUVCHI TRANSFORMATSION TENDENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING SAMARADORLIGI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 314-323.
13. Murodova, D. (2021). Scientific And Theoretical Aspects of Musical Thinking. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(1), 196-199.

14. Murodova, D. (2021). THE CONCEPT OF MUSICAL THINKING AND ITS STAGES OF DEVELOPMENT. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(05), 245-250.
15. Рахмонов У Наджметдинова М, Эргашев А Роль и значение музыкальных клубов в досуге молодежи *Журнал педагогических изобретений и практик 2021* , 2 (2) 47-49
16. Рахмонов У Наджметдинова М, Эргашев В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНО-ДУХОВНОГО МЫШЛЕНИЯ МОЛОДЕЖИ В МУЗЫКАЛЬНОМ ИСКУССТВЕ ВЕЛИКИЕ УЧЕНЫЕ ВОСТОЧНОГО РЕНЕССАНСА ЗАНИМАЛИ ПОЛОЖЕНИЕ., Архив конференций: 2021: ГУМАНИТНЫЙ КОНГРЕСС
<https://www.conferencepublication.com/index.php/aoc/article/view/1638>.
17. Улугбек Рахмонов, Алиджон Эргашев, Шохидахон Атабаева, Студентка Юсупжонова Дильфузахон, РОЛЬ ДУХОВНОЙ СРЕДЫ В ПРОНИКНОВЕНИИ Эстрадной музыки в Узбекистане. , Архив конференций: 2021: ГУМАНИТНЫЙ КОНГРЕСС
18. Kirgizov, I., Kirgizov, I., Najmetdinova, M., &Atabayeva, S. (2022, February). *THE GENESIS OF THE DEVELOPMENT OF MUSIC CULTURE. In Archive of Conferences* (pp. 57-60).
19. Kirgizov, I., Imyaminovich, K. I., Nurmuhammedjanov, A., Sotvoldievich, S. B., Mamasodikovna, N. M., &Juraevna, A. S. (2021). *The Pleasure of Singing, Listening and Understanding Navoi. Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 2410-2413.
20. Нурмухамеджанов, А. (2022). ЁШЛАР ИЖТИМОЙИ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА БЎШ ВАҚТДАН ФОЙДАЛАНИШ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 442-446
21. Султонали Маннопов, Мавлюда Наджметдинова, Шохида Атабоева, Ирода Назарова, Джамолдин Мойдинов Анализ исследований эстетических особенностей узбекской народной музыки. *Турецкий онлайн-журнал качественных исследований*. 2021, Том. 12 Выпуск 10, стр.3528-3533.
22. Хожимаматов А. ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА МИЛЛИЙ МУСИҚИЙ МЕРОСГА МУНОСАБАТНИ ЎЗГАРИБ БОРИШ ТЕНДЕНЦИЯСИНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ. “*JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN*”. *JURNALI VOLUME 1, ISSUE 2, 2023. JUNE 249-253 bet.*

23. Achildiyeva, M. (2023). PATNISAKI ASHULANING IJTIMOYIY JARAYONDA FALSAFIY TARAQQIYOTI XUSUSIDA. *Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan*, 1(2), 254-266.
24. Achildiyeva, M. (2023). QADIMGI DAVR CHOLG ‘U SOZLARI VA ULARNING KELIB CHIQISHI. DENMARK" *THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF SCIENTIFIC PROGRESS IN MODERN SOCIETY*", 14(1).
25. Achildiyeva, M., & Mohinur, M. (2023). O ‘ZBEK SAN’ATINING ZABARDAST HOFIZI JO ‘RAXON SULTONOV. DENMARK" *THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF SCIENTIFIC PROGRESS IN MODERN SOCIETY*", 14(1).
26. Maxfuzakhon Karimova, Muyassarkhon Achildiyeva, Farangiz Ikromova (2021) USE FROM PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN MUSIC LESSONS EUROPEAN SCHOLAR JOURNAL "An open access, peer reviewed multidisciplinary journal" 2 (4) 460-463 bet.
27. Achildiyeva M, Ikromova F Choir Art in Uzbekistan Botir Umidjonov *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences (Brussel, Belgium 2022)* ISSN 2795-7683 54-56 be
28. Achildiyeva M, Ikromova F (2021) ABOUT MAHMUDJON TOJIBOYEVS PEDAGOGICAL ACTIVITY *GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ)* 9(5) 240-244
29. Achildiyeva, M., & Atkiyoyeva, R. XX-ACHING «XAMNAΦAC» XOFIZLARI " *ENGLAND" MODERN PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY: PROBLEMS AND SOLUTION* Vol. 10 No. 1 (2023)
30. Jamoldin Muydinov ЎРТА ОСИЁДА МУСИҚА ИЛМИ РИВОЖЛАНИШИДА БАХШИЧИЛИК САНЪАТИНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ - " *JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN*" JURNALI VOLUME 1, ISSUE 7, 2023. OCTOBER ResearchBib Impact Factor: 8.654/2023 ISSN 2992-8869
31. Muydinov, J. S. (2022). XALQ QO ‘SHIQLARI–USTOZLAR SAYQALIDA. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 606-610.
32. Akmal Arabovich Saddixonov MUSIQIY TA’LIMDA KOMPETATSION YONDASHUV 2022 *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 10-2 572-577
33. Sadixanov Akmaljon Arapovic TALABALAR KREATIVLIK JIHATLARINI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI YO’LLARI 2023 *Science and innovation 2 Special Issue 5* 633-637

34. Акмаль Алдиёров Садиханов ПОНЯТИЕ ЛИЧНОСТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ И КРЕАТИВНОСТИ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ 2023/6/4 " USA" INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE TOPICAL ISSUES OF SCIENCE 8 1
35. Абдусатторов, А. А. Ў. (2023). ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚ ЧОЛҒУ ОРКЕСТРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ. *Science and innovation*, 2(Special Issue 5), 521-526.
36. Abdusattorov, A. (2023). MUSIQA DARSLARI JARAYONIDA KOMPYUTER TEXNALOGIYALARIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI. *Наука и инновация*, 1(9), 8-12.
37. Abdusattorov, A. (2023). TORLI KVARTET UCHUN ASARLAR YARATISHNING METODOLOGIK BOSQICHLARI. *Наука и инновация*, 1(9), 4-7.
38. Абдусатторов, А. А. Ў. (2022). БАСТАКОРЛИК ИЖОДИДА МУСИҚА ФОЛЬКЛОРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 602-605.
39. Abdusattorov, A. (2020). About Makom Melodies Adapted for Orchestra of Uzbek Folk Instruments. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 2(11), 28-30.